

ПАМ'ЯТІ ВЧИТЕЛЯ (до 80-річчя від дня народження М.В. Зубця)

7 квітня 2018 року виповнилось би 80 років Герою України, відомому вченому, талановитому організатору вітчизняної аграрної науки академіку НААН Зубцю Михайлу Васильовичу. Він передчасно пішов із життя на 76 році.

Та в серцях тих, хто знав Михайла Васильовича, залишилась жива пам'ять про нього. Для мене Михайло Васильович — це наставник і ВЧИТЕЛЬ. Я вперше потрапив у поле його зору доволі неочікувано і прозаїчно. Було це так.

На зламі століть (1998–2002 рр.) я, як народний депутат України III скликання, був першим заступником голови Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування і ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Наш Комітет доволі плідно співпрацював із Українською академією аграрних наук, президентом якої був Михайло Васильович Зубець, і його участь у роботі Комітету була активною. Так, після однієї з робочих нарад у Комітеті уже в приватній розмові він запропонував мені

подумати над доцільністю мого переходу від фундаментальних проблем природокористування (я до того займався науковими дослідженнями в системі Національної академії наук України) до екологічних проблем в аграрному секторі економіки України. Як перший крок до цього — порадив взяти участь у конкурсі на чергових виборах членів Української академії аграрних наук. На мою відповідь він не залишав часу — попрямував до виходу. Однак у коридорі уточнив, що його пропозиція не експромт, він обговорював її з відомим радіобіологом і екологом академіком УААН Прістером Борисом Самуїловичем.

Після цієї розмови наше спілкування з Михайлом Васильовичем почастишало, але з кожним разом чомусь його формат ставав більш офіційним. Він особисто запрошував мене на засідання Президії Академії, на яких розглядалися питання рослинництва, тваринництва, ветеринарії і радіології, але жодного разу я не був запрошений до розгляду тих питань з економіки, де моя компетенція як доктора економічних наук була б найбільш доречною.

З часом все з'ясувалось, коли Михайло Васильович запропонував мені посаду директора Інституту агроєкології і біотехнології УААН. Тоді він доволі стримано і офіційно наголосив, що йдеться не про «відпочинок на лаврах», а про архівідальне доручення — інститут на стадії становлення! І змінивши тон розмови, поділився спогадами і досвідом створення Інституту розведення і генетики тварин, заснованого за його участю і який з часом йому довелося очолювати. Тепер ця наукова установа носить його ім'я — Інститут розведення і генетики тварин імені М.В. Зубця НААН.

З цієї розмови я зробив висновок не лише щодо «лаврів» і важливості доручення, головне — я можу розраховувати не тільки на вигоди, поради і допомогу, а й на наставництво досвідченого організатора науки.

Михайлу Васильовичу були притаманні такі риси характеру, як сміливість наукового передбачення та підтримка ініціативних починань підлеглих, у т.ч. і таких, що на перший погляд сприймалися як ризиковані. Так, під час одного із відвідувань інституту він висловив переконливе припущення про те, що відродження виробництва продукції тваринництва на промисловій основі в Україні розпочнеться з птахівництва. А практика свідчить, що лише на стадії досягнення підприємствами проектних потужностей проявляються істотні екологічні проблеми, які на момент проектування не завжди можна передбачити, а в процесі становлення підприємства перевага надається не екологічним показникам, а економічним. Він навів переконливі факти на прикладі двох підприємств ще Української РСР – свиногомплексу у с. Калита (Київська обл.) і птахофабрики «Україна» (АР Крим); ними є три конкретні проблеми: ветеринарне забезпечення тварин з огляду на високу концентрацію поголів'я комплексів; якість продукції, як наслідок інтенсифікації технології годівлі; вплив тваринницьких комплексів на навколишнє природне середовище внаслідок нагромадження відходів виробництва.

У такий переконливий спосіб Михайло Васильович порадив колективу інституту працювати на випередження. Врахувавши пропозиції вченого, колектив інституту з часом посів провідне місце в науковому забезпеченні розв'язання екологічних проблем розвитку птахівництва на промисловій основі як в Україні, так і на міжнародній арені. Інститут володіє інформацією про кількість, структуру та склад відходів птахівничих підприємств України. Фахівцями розроблено методи оцінки впливу підприємств на стан атмосферного повітря; оцінки стічних вод підприємств за мікробіологічними показниками; з'ясовано недоліки традиційних технологій очищення стоків; запатентовано спосіб очищення стічних вод та отримано три патенти з утилізації осадів стічних вод птахівничих

підприємств. З цих питань захищено шість кандидатських і одну докторську дисертацію. В інституті також започатковано розв'язання екологічних проблем на підприємствах з промислового виробництва молока та м'яса (свинини та яловичини). Співробітник інституту професор Моклячук Лідія Іванівна працює у складі експертів ООН із обмеження емісії активного азоту з сільськогосподарських джерел.

І ще про один епізод із творчої уваги Михайла Васильовича до тематики нашого інституту. У листопаді 2010 р. мені як директору установи довелося доповідати на засіданні Президії Академії питання про проблеми агролісомеліорації в Україні. Йшлося, переважно, про стан полезахисних лісових насаджень в Україні. У цьому форматі було підготовлено проект постанови. І вже підводячи підсумки розгляду питання, Михайло Васильович експромтом доповнює проект постанови дорученням із з'ясування стану полезахисних лісових смуг у господарствах мережі академії – а це захист 500 тис. га земель у 140 дослідних господарствах. До того ніхто не звертав уваги на наявність та стан полезахисних лісових насаджень у мережі академії.

Особливо запам'яталась зустріч із Михайлом Васильовичем, коли з огляду на його стан варто було б говорити не про наукові справи, а про здоров'я. Та він, перехопивши ініціативу, розпочав розмову з того, що є необхідність узагальнити наукові досягнення з агроекології. Тоді ми обговорили орієнтовний проспект такої праці. Як результат, з часом вийшла в світ моя монографія «Екологічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті європейської інтеграції України», в якій житимуть спогади про Михайла Васильовича Зубця і пам'ять про нього. Вічна пам'ять...

«Дякую Вам, Вчителю, за довіру, за підтримку, за науку...»

ОРЕСТ ФУРДИЧКО,
академік НААН